

KAJ KAŽEJO MEDKULTURNE PRIMERJAVE WISC-III – KULTURNI OBRAZI ISTE INTELIGENTNOSTI

Avtor ROK PODKRAJŠEK (TESTinfo letnik 8 (2003), št. 1)

V prvi polovici leta 2003 so pri založbi Academic Press objavili izsledke prve obsežnejše raziskave, ki je poskušala ovrednotiti medkulturne razsežnosti WISC-III (*Culture and Children's Intelligence, Cross-Cultural Analysis of the WISC-III*, uredili J. Georgas, L. G. Weiss, F. J. R. von de Vijver, D. H. Saklofske). WISC je v svetu že nekaj desetletij med najpogosteje uporabljenimi testi, s katerimi določamo splošno raven intelektualnega delovanja otrok, kljub temu pa je zelo malo znanega o tem, kako so test priredili v različnih deželah, kako se test vede v različnih kulturnih okoljih in kakšne so jezikovne omejitve pri njegovi uporabi.

V knjigi so z ovrednotenjem različic testa WISC-III, ki so jih za svoje specifične potrebe priredila različna nacionalna okolja, želeli odgovoriti prav na ta vprašanja. Pri raziskavi so sodelovali tudi strokovnjaki, ki so v posameznih državah osnovali priredbo testa – v Sloveniji sta bila to Dušica Boben in Valentin Bucik. Ameriško različico testa so privzeli kot izhodišče analize, ovrednotili pa so priredbe, ki so zadostile strogim vključitvenim merilom, s čimer so avtorji raziskave zagotovili ustrezno primerljivost podatkov. Prva sistematična študija je tako zajela 15.999 otrok med 6. in 16. letom iz 16 držav¹ in raziskala:

- skladnost faktorске strukture inteligentnosti, kot jo pojmuje Wechsler za vsako deželo oziroma jezikovno področje ter jih primerja med seboj,
- primerjavo posameznih dežel oziroma jezikovnih področij glede na nacionalna povprečja sposobnosti,
- povezanost med povprečnimi dosežki za vsako jezikovno področje in dvema kazalcema razvitosti posamezne dežele – gospodarstvom in šolstvom.

Izsledki so pokazali, da so največji del postavk spremenili Japonci, ki so posegali tudi v neverbalne podteste (75 postavk), nato Nizozemci (50 postavk) in Francozi (48 postavk), najmanj postavk pa so predruščili Britanci (3 postavke), Litvanci (11 postavk), Tajvanci in Slovenci (vsi po 13 postavk). Vsebinsko vrednotenje podtestov je pokazalo, da postavke odražajo dražljaje, ki so poznani v vseh državah, in so zato univerzalne. WISC-III si tako lahko privoščijo priredbo v različne kulture, če snovalec testa uporabi pri izbiri testnih postavk in sestavljanju testa ustrezne psihometrične postopke ter izpelje standardizacijo, ki temelji na reprezentativnem vzorcu otrok v danem kulturnem okolju.

Faktorska analiza je v vseh državah potrdila ločitev na besedno in nebesedno lestvico ter štirifaktorsko strukturo dimenzij drugega reda (*besedno razumevanje, hitrost procesiranja, zaznavno organizacijo in neodvrnljivost pozornosti*). Razlike v srednjih vrednostih so bile med državami zelo majhne; od povprečja so pomembneje odstopali Južnokorejci, ki so dosegli več kot dva standardna odklona višji dosežek pri podtestih *iskanje simbolov* in *ponavljanje števil*. Avtorji so dosežke pojasnili s povezanostjo teh podtestov z visoko motivacijo za izobraževanje in nagnjenostjo k notranjemu primerjanju izobrazbenih dosežkov, kar so za južnokorejsko okolje pokazale tudi druge študije. Južnokorejci so skupaj z Japonci dosegli v primerjavi z drugimi državami tudi znatno višji dosežek na podtestih *računanje* in *ponavljanje števil*; avtorji predvidevajo, da gre za vpliv kratkih besed za števila, ki jih imajo nekatere azijske države. Nasprotno pa so litvanski otroci, katerih jezik vsebuje podobno zvoneča trozložna imena števil, odstopali v obratni smeri. Omenjeni pojav pojasnjuje Baddeleyjeva hipoteza o fonološki zanki (angl. *phonological loop*), ki pa zaenkrat še nima dovolj empirične podpore. Avtorji poudarjajo pomen te ugotovitve za psihologe, ki ocenjujejo mentalne sposobnosti otrok z drugih jezikovnih področij.

¹ V študijo so bile vključene Kanada, Francija in francoskogovoreči del Belgije, Nemčija, Avstrija in nemško-govoreči del Švice, Grčija, Japonska, Južna Koreja, Litva, Nizozemska, nizozemskogovoreči del Belgije, Slovenija, Švedska, Tajvan ter Velika Britanija z Irsko.

Povezanost testnih dosežkov z ekonomskimi in izobraževalnimi dejavniki je bila pozitivna in statistično pomembna. Glede na izsledke factorske analize lahko skoraj polovico odstopanj med državami v vrednostih IQ pripišemo izobraževalnim dejavnikom. Slovenija je bila glede gospodarske razvitosti in razvitosti šolstva med zadnjimi; za nami zaostajata le Grčija in Litva. Avtorji ugotavljajo, da je vpliv razvitosti šolskega sistema na testne dosežke dvojen – lahko pripomore h kognitivni rasti ali pa zaradi večje prisotnosti različnih načinov vrednotenja otroke naredi bolj spretni pri reševanju testov (angl. *test-wise*).

Opozoriti moramo tudi, da pokazatelji za obe dimenziji ne predstavljajo širokega razpona gospodarske razvitosti in izobraževalnih sistemov držav širom sveta, zaradi česar izsledkov ne moremo enostavno posplošiti. V študijo niso bile vključene afriške ali južnoameriške države prostora, pomanjkljiva je tudi zastopanost azijskih držav. Dobljeni podatki nakazujejo, da bi s povečanjem števila kultur dobili tudi večjo raznolikost izsledkov. Neposredne dokaze za to najdemo v odnosu med dosežkom na WISC in ekonomskimi kazalci. Posredni dokazi so povezani s preteklimi in sedanjimi gospodarskimi spremembami nekaterih držav iz študije (Litva in Slovenija sta gospodarsko slabše razviti, Tajvan, Južna Koreja in Grčija so bile slabše razvite še pred 30 leti). Vloga ekonomskih dejavnikov pa je v konstruktivni inteligentnosti neizpodbitna. Države širom sveta se z veliko naglico prilagajajo zahtevam sodobne družbe, zaključujejo avtorji, globalizacija in gospodarske spremembe pa botrujejo napredku izobraževalnega sistema v skoraj vseh državah (predvsem afriških in azijskih). Predpostavljamo lahko, da se bodo z razvojem gospodarstva in globalizacijo medkulturne razlike – in zato razlike v dosežku na WISC – zmanjševale, kar pa bo treba v prihodnje sistematično medkulturno preučevati.

WISC-III je torej univerzalna mera inteligentnosti s potrjeno medkulturno veljavnostjo. IQ in indeksne vrednosti merijo isti konstrukt v vseh državah in vsak od njih nakazuje, da WISC-III meri kognitivne procese, ki so prisotni v vseh kulturnih okoljih. Več kot petdesetletne izkušnje z Wechslerjevimi testi so pripeljale do izboljšanih mer kognitivnih procesov, kar jim daje večjo moč za določanje inteligentnosti tudi v različnih kulturnih okoliščinah. Po besedah recenzenta Alana S. Kaufmana je analiza dokaz, da so si različne kulture bolj podobne kot raznolike in smo torej med seboj bolj povezani kot ločeni.